

כנס איגוד המתכננים 2023 תקצירי מושבים ותובנות מקצועיות

קמפוס ירושלים לאומנויות: תכנון במשאב הציבורי, מדיניות וכלכלה ניסן נתיב: קמפוס ירושלים לאומנויות ומתחם בית העם מהווים מקרה בוחן המדגים תפיסת תכנון חדשה של עיריית ירושלים בהובלת חברת עדן במשאב הקרקע הציבורית. בירושלים המצטופפת, הקמפוס הינו דוגמה למרחב עירוני רב שכבתי חדש המשלב פרוגרמות של אקדמיה, תרבות, יצירה ודיוור מיוחד. המושב יעסוק בהיבטים שונים של קידום מתחמים ציבוריים שלמים ומרובי שימושים, מנקודת המבט של מדיניות ואסטרטגיה עירונית, תכנון, אדריכלות וכלכלה.

יו"ר: ליאור בר-דור, משנה למנכ"ל, עדן החברה לפיתוח כלכלי בירושלים
דוברים:

נאוה דיסנצ'יק, יועצת ראש העיר ירושלים לתרבות ואמנות בשיחה עם ליאור בר-דור
מאירה קובלסקי, אפרת-קובלסקי אדריכלים
סלמה מילסון-ארד, ארד סימון אדריכלים
דנה בורשטיין, סמנכ"ל תכנון ונכסים, עדן, החברה לפיתוח כלכלי בירושלים
חגי רגב, הממונה על כלכלה אורבנית, עיריית ירושלים

מע"רים מתהווים: מגמות בהתפתחות ובתכנון מרכזי עסקים בירושלים: תהליכי ההתחדשות והציפוף בעיר ירושלים, מובילים, בין השאר, להרחבת גבולות המע"ר לעבר אזורים חדשים בעיר. במושב נעסוק בתכנון במע"ר הקיים ובתכנון המע"רים המתהווים ונתמקד בציפוף לאורך צירי הרכבת הקלה, בפיתוח סביב תחנות הרכבת הכבדה במרכז העיר ובמתחם התחנה, בסוגיות בשימור המרקם והזהות של המע"ר ההיסטורי, ובפיתוח רובע עירוני חדש בתלפיות.

המושב נפתח בהצגת שאלה בנוגע למע"רים, מה מאפיין אותם, מה ייחודי להם ומה הדברים אליהם חשוב לשים לב בעת התכנון. הדובר ראשון דיבר על תכנון והקמת שתי תחנות רכבת כבדה נוספות בירושלים והפיתוח סביבן, המשכנו למדיניות הפיתוח והחזון סביב קווי הרק"ל בעיר, משם למקרה בוחן של פיתוח רובע מעורב בתלפיות והדגש המיוחד והמאתגר למענה לצרכי ציבור במתחם שאינו משופע בשטחי ציבור במצב הנכנס. לאחר מכן הוצג מעט המתח שבין שימור לפיתוח המע"ר ההיסטורי של העיר ובסופו של דבר סיכום הנושא ותכלול עיר מרובת מוקדים ע"י רועי לביא. המושב עורר עניין רב ועלו שאלות רבות הקשורות לתפר שבין עולם התכנון לביצוע כמו מיתוג ושיווק של רובע הכניסה לעיר החדש, אופן הקצאת הקרקע ובקרה על ביצוע הנחיות תכנית האב ברובע תלפיות כך שיתאפשר המענה המוצע לצרכי ציבור (לדוגמא בתי ספר מעורבים בשטחי מגורים- חצי מבונים תחת המגורים עם חצר פתוחה). בנוסף, הייתה התעניינות רבה באופן הקצאת שטחי הציבור באופן כללי באזורי המע"ר בסטנדרטים נמוכים מהמדריך לצרכי ציבור. שאלות כמו איך נקבע המ"ר הנדרש, שטחי החצר והתיאום מול משרד החינוך. רם נהרי ממשרד החינוך בחן את הנתונים שהוצגו. ניכר עניין רב בעולמות שבין תכנון וביצוע וכיצד לגרום לחזון ולתכנון לקרום אור וגידים. איך משווקים וממתיגים, איך מתכננים ומשלבים את מבני הציבור, איך מייצרים את החזיונות המסחריות והמרחבים הציבוריים שיתמכו בחזון שלנו ובאופן כללי איך באמת מביאים את ההדמיות היפות שעושים במהלך התכנון להתבצע כמו שרצינו ולא בכל אופן אחר שעלול לעלות מהתכניות. עלה הצורך בהקמת גוף שיתוף ידע והנחיות לשלב ההיתר כמו שימושים/ רוחב חזיות/ מפלסים ועוד דברים שיכולים לקבל ביטוי בשלב התכנון (גם אם בצורת הערות) אך יעזרו להנחות את הצוות שיבדוק את ההיתרים/ תכניות עיצוב ובינוי כך שיתאמו לחזון התב"ע.

יו"ר: אוהד רוזנווסר, חברת אביב

דוברים:

דן קינן, מתכנן מחוז ירושלים
רועי לביא, אגף תכנון עיר, עיריית ירושלים
שרון דינור, מחלקת שימור מבנים, עיריית ירושלים
דן בן עמרם, פרויקט הרכבת הכבדה עבור חברת עדן, חברת דן בן עמרם הנדסה וניהול
חן נאור, חברה, פרוגרמה ומדיניות ציבורית, חברת אביב

שימושים זמניים בנכסים ושילוב אימפקט בתכנון ויזמות: למפעלים מזהמים ונטושים ומבנים ישנים הזדמנות ייחודית להשפעה חיובית על הרקמה העירונית באמצעות תכנון חדשני, איכותי וסביבתי. שימושי ביניים נועדו לתת פתרון לנכסים, אשר בשנות התכנון, ממשיכים לעמוד ללא שימוש מיטבי או ללא שימוש כלל, על מנת שלא יהוו מפגע עירוני ויצרו מרחב של הזנחה ופחד בלב העיר. נבחן את היבטי אימפקט בעולם התכנון והבנייה, שיתופי פעולה בין מגזריים לפתרונות בעיות עירוניות, אתגרים בשימושים זמניים ועוד.

מהדברים שעלו במושב ניכר כי הנושא מתגלה יותר ויותר כבעל השפעה משמעותית על מרקמים ותיקים בערים, ובניגוד להרבה פעולות, דווקא לא דורש הליכי תכנון ובנייה, ועדות והיתרים, אלא חשיבה יצירתית על האופן בו ניתן להשמיש את מה שכבר קיים בערים, בלב השכונות, אזורי התעשייה או אפילו מרכזי הערים. הוא דורש מאיתנו להבין שכדי לפתור בעיות מורכבות שעד כה לא הצלחנו, נדרשים פתרונות חדשים ויצירתיים; עלינו ללמוד להכיר לעומק את עולם השותפויות הרב-מגזריות, וללמוד לשבת יחד סביב שולחן – המגזר הציבורי, הפרטי והשלישי ולהתחיל להקשיב זה לזה, לגשר על הבדלי השפות, ולמצוא את הערך המשותף לכולם יחד. באופן זה עולים רעיונות, פתרונות והיתכנות, שכל מגזר לבדו לא מסוגל לקדם ולבצע.

יו"ר: אביב נגבי, קבוצת ריאליטי

דוברים:

אבישי קימלדורף, שותף, קבוצת ריאליטי
אביעד מור, מהנדס עיריית חלון
תמיר ארביב, גיאוקרטוגרפיה
חגית נעלי יוסף, מחלקת תכנון אסטראגי, עיריית תל אביב
טלי רחמיאן, עיריית נהריה
מלינה גיצין אבירם, עמותת זומו

העיר כמרחב חיים למגוון אוכלוסיות: במושב יוצג תדריך תכנון שרותי רווחה, הראשון מסוגו בישראל. התדריך מיועד לשפר את הקצאת המענים לשרותי רווחה למכלול אוכלוסיות במסגרת פרוגרמות לצרכי ציבור. יוצגו הכללים להקצאה ופריסה מרחבית של כ- 60 שרותי רווחה בקהילה ושילובם במרחב העירוני תוך תכנון מיטבי של משאבי קרקע ושילוב אוכלוסיות שונות בקהילה. כמו כן, תוצג פרוגרמה ליישוב בית שמש בהתבסס על המדריך.

המושב היה אינטימי יחסית- כמה עשרות משתתפים, אפשר דיון עומק על אתגרי פריסת שירותי ציבור בעלי אפקט נמבי". בדיון מהר התברר חוסר היכרות דרמטי של עולם הרווחה על ידי המתכנן הסביר, והמחויבות המתבקשת שלנו המתכננים לפעול לקידום מענים לאוכלוסיות שקופות למעשה לאקט התכנוני.

יו"ר: עפרה אבן כרמון, משרד הרווחה והביטחון החברתי

דוברים:

עפרה אבן כרמון, משרד הרווחה והביטחון החברתי
רונית דוידוביץ-מרטון ומיכל ריבק, משרד ד.מ.ר.
גילה רונן, מנהל הרווחה והשירותים החברתיים בבית שמש
שיר קרטה שוורץ, מנהל הרווחה והשירותים החברתיים בבית שמש

תכנון במציאות משתנה: מאסטרטגיה מרחבית לאומית למקומית: תכנון אסטרטגי, בניגוד לתכנון סטטוטורי, מגדיר תהליך וגם פעולות. על מנת להגיע לתוצאות קונקרטיות יש צורך לקדם תכנון אסטרטגי ברמות שונות. במושב יוצגו רמות שונות של תכנון אסטרטגי – החל מן הרמה הלאומית (תכנית 2040 והתכנית האסטרטגית המרחבית) הרמה האזורית (אשכול נגב מזרחי) והרמה המקומית אזורית (קריית שמונה וסביבתה). בסיום ההרצאות יתקיים פנל בנושא שיתופי פעולה ותוצרים אפשריים.

במושב עלו שתי תמות שניסינו לחבר ביניהן, תכנון אסטרטגי ותכנון אזורי. בתכנון אסטרטגי יש התמקדות בסוגיה גם ברמה הארצית, גם ברמה האזורית וגם ברמה המקומית. למרות שהמונח אסטרטגיה, שגור בפי כל, לא ברור בדיוק מה זה, מה המתודולוגיה לקדם מהלך שכזה והאם התוצרים דומים ברמות התכנון השונות. המטרה, מאידך, דומה: לשפר את איכות חיי התושבים באמצעות ממצאים שימצאו בתהליך. אחת הסיבות שמתכננים פיזיים מתמקדים בסוגיה, הוא הקושי לממש תכנון פיזי ללא כלים "משלימים", המשלימים במרכאות כי לעיתים הם יותר חשובים מהתכנון המרחבי עצמו. גם להיבט של מרחבים תפקודיים, יש הקשרים רבים, זוויות ודרכים לבחינה. בדיון עלה באופן מובהק ההבדל בין אזוריות מינהלית שמבוססת על הגבולות המוניציפליים לאזוריות תפקודית שמנסה גם להשיג יתרונות לגודל, אבל דרך ניתוח המרחב ותפקודו היום.

יו"ר: רוני בר, מנהל התכנון

דוברים:

שחר סולר, תכנון אסטרטגי מנהל התכנון
מרב מורד, אשכול נגב מזרחי
טל עוזיאל-כרמל, מהנדסת עיריית קרית שמונה
איתי בארי, ביי"ס למדעי המדינה, אוני" חיפה, ויונתן לוזר, הטכניון

התחדשות עירונית – גשטלט או מכניקה? במושב נבחן את הדילמה של ה"מכפיל" המעצב בניינים סטנדרטיים גנריים כמעט, זהים בכל הארץ. האם נוכל ליצור פרויקטים עם צבע וריח מקומיים, אשר המכנה המשותף ביניהם איננו במכפיל או בבנין הH אלא במודלים אחרים. נעשה זאת ע"י התבוננות בתדריך שכונה לכל החיים ולזיקנה של משהב"ש, עם מודלים חדשים למגורים, בפרויקטי התחדשות במתחם הר הצופים- שכונת ברסרטה, ובבחינת הפרדיגמה בפרויקטי התחדשות עירונית יזמית למגורים בשכונות ירושלים- קטמונים ומרכז העיר.

במושב נדון הצורך במחויבות מערכתית עקבית לציפוף הרשת של שבילים ומדרכות ולתכנון מתחמי ולא מיגרשי- המהווים שני מפתחות פיזיים רבי עוצמה. שיוני פרדיגמה והכללת הזיקנה בעיר בכל התחדשות, הינו המפתח החברתי להתחדשות יציבה ובת קיימא. שלושת הרכיבים האלו הוצפו בכל ההרצאות- מתן מקום, ברחבי ירושלים ובהר הצופים, לאדריכלות. אורבנית מעוררת השראה ומכבדת בחזותה הרעננה, בלט בתוצאות העירוניות שניתן לקבל בבנייה.

יו"ר: נעמי אנגיל, אדריכלית, לשעבר מתכנתת מחוז ת"א

דוברים:

רונית אשד-לוי, מנכ"לית אפריקה ישראל התחדשות עירונית
נעמי אנג'ל, אדריכלית, לשעבר מתכנתת מחוז ת"א
אמיר אלכופר, מליס אדריכלות ובינוי ערים בע"מ
רינת בן נון, מתכנתת חברתית

"היער והעיר" יער צמוד דופן לעיר מעלה אתגרים ופוטנציאלים משותפים. יערות ישראל מספקים שירותי מערכת יערניים רחבים בהיותם שטחים פתוחים רציפים בעלי עושר ומגוון ביולוגי, שטחי פנאי ושהייה, שטחים המחזקים את החוסן הציבורי ומהווים חלק מרכזי בחינוך, רווחה והבריאות של הציבור ובעלי ערך חשוב לאיכות החיים בישראל. לכל זאת משנה תוקף וחשיבות עם ריבוי האוכלוסין והצורך לספק שטחי פנאי באיכות וברמות תואמות, והעלייה במודעות לתרבות הפנאי במרחב הפתוח, במדינה עירונית וצפופה.

המושב שעסק בקו התפר (הרגיש) בין העיר והיער על כל הפוטנציאלים והאתגרים המצויים בו. הוצג מערך התכנון ומערך התחזוקה הן מבחינת העיר והן מבחינת קק"ל. שלוש הרצאות שילבו בין אקדמיה, תכנון ושטח וכן פאנל של 4 דוברות: גורמי תכנון ארצי, תכנון קק"ל, קהילה והמשרד להגנת הסביבה, בנושא תמונת היער העתידי לנוכח כלל התהליכים המתקיימים. השילוב של גורמי ניהול שטח בפועל שצריכים להתמודד יום יום עם ההחלטות שנלקחו בשלב התכנון נתן עוד זווית לבחינה עתידית וראייה תכנונית. לדיונים הבאים מומלץ לשלב גורמים מחוץ לקו הכחול העירוני ולהתעמק בהשפעות שיש למרחבים העירוניים על השטחים הפתוחים ככלל (והיער בפרט) ולהעלות את נושא התשתיות ואי התיאום בין המערכות השונות לשיח.

יו"ר: נעה טל, מנהלת אגף תכנון קק"ל

דוברים:

נעה טל, אגף תכנון, קק"ל
בלה נודלמן, מרחב מרכז, קק"ל
רינה מגן, החוג ללימודי הסביבה, אוני' תל-אביב
גידי בשר, אזור ההר, קק"ל

תכנון תומך תחבורה ציבורית ותנועה מקיימת - כלי אבחון לתכניות: בשנת 2019 פרסמו מש' התחבורה ומינהל התכנון מסמך הנחיות, שמטרתו לסייע למתכננים ללשכות התכנון לבחון כיצד ניתן לשפר את המדדים התחבורתיים של תכניות. במושב תוצג סדרת תבחינים שפותחה על מנת לאבחן תכניות בהיבט של רשת הרחובות המוצעת ומידת תמיכתה בתנועה מקיימת. יוצג הכלי לאבחון רשת הדרכים, והדגמה לבדיקת תכניות ולהכנת תכניות באמצעות כלי זה.

יו"ר: גיא קב ונקי, יועץ אורבני

דוברים:

יונתן לוינגר, יועץ למינהל תשתיות במשרד התחבורה
יוסי ישראלשווילי, יועץ ללשכת התכנון מחוז דרום
מיכאל וינד, ארי כהן מיכאל וינד אדריכלות ובינוי ערים

מעבר לעיר היצירתית: עשור למדיניות המעמד היצירתי במרכז העיר ירושלים: לפני כעשור עיריית ירושלים אימצה תכנית אסטרטגית לפיתוח כלכלי של העיר באמצעות משיכת 'המעמד היצירתי' לעיר תוך יצירת מוקדי משיכה ותעסוקה עבורו. לאחר עשור של עשייה, מעברם של כלל בתי הספר לאומנות ועיצוב למרכז העיר, והתבססותה של העיר כמרכז אקדמי מוביל ברמה הארצית, נבקש לקיים דיון אודות הפעולות השונות שנקטו, ולבחון האם וכיצד המושג "המעמד היצירתי" ותיאוריית השינוי העומדת בבסיסו רלוונטיים לאתגרים ולהזדמנויות הניצבים כעת בפני פיתוח מרכז העיר של עיר גדולה.

יו"ר: שרון מנדלבאום, האגף לפיתוח עירוני, אסטרטגי ועסקי, עיריית ירושלים

דוברים:

שלמה לוי, רשות צעירים, מינהל תרבות חברה וספורט, עיריית ירושלים
עידו לויט, חדשנות אורבנית, עדן – החברה לפיתוח כלכלי בירושלים
נטע מייזלס, מרכז האמנות 'המפעל' ועמותת רוח חדשה
נגה קידר, סוציולוגית, הקליניקה האורבנית, אוני' העברית

התחדשות מרכזי ערים בישראל – הצלחות, כישלונות, אתגרים: למרות מאמצי התחדשות מרכזי הערים, רובם ממשיכים להתיישן. אחת התשובות האפשריות היא כי מערכות מורכבות מתאפיינות בתופעות מגיחות (התחדשות) לצד שינויים זוחלים (התיישנות). שתי התופעות מתרחשות במגוון תחומים במקביל, וקשורות להתלכדות של התחומים יחד. במושג זה ננסה להגדיר, דרך ניסיון מצטבר של מספר ערים, דרך הצלחות ודרך כישלונות, מקצת מהתנאים ההכרחיים להתחדשות ואם וע"פ אילו אמות מידה יש לתעדף פרויקטים.

המושג נפתח בשאלה על הדמיון הרב בניסוח החזונות למרכזי ערים שונות, שעל אף השוני ביניהן (מיקום גאוגרפי, ערי פריפריה/מרכז, האוכלוסייה המתגוררת בהן ועוד), שואפות כולן למרכז "הומה ופעיל", "חי ותוסס", "חיוני לתושבי העיר", "אטרקטיבי" וכד'. מבעד לסקירת האתגרים והפתרונות בפרויקטים שונים להתחדשות מרכזי ערים – מקרית שמונה שבצפון ועד נתיבות בדרום דרך כמה מערי מטרופולין המרכז (הרצליה, פתח תקווה, בני ברק, כפר סבא ועוד), עלה שעל אף הדמיון בחזון – המטרות והיעדים שנגזרים ממנו והאסטרטגיה למימוש החזון, שונים מעיר לעיר בהתאם לתנאים הייחודיים לה: בקרית שמונה אי אפשר לפתח את המסחר במרכז העיר בהתבססות על הולכי רגל ותחבורה ציבורית כמו בערי המרכז (נוכח הטופוגרפיה ההררית, תחרות עם מתחמי BIG רוויי החניה וכיו"ב); בבני ברק לא ניתן לעלות לגובה של מבני המגורים כפי שמוצע במרכזי ערים אחרות (בשל הבעיה ההלכתית להשתמש במעלית שבת); בכפר סבא יש קושי של כוח קנייה מול תחרות מרכזי הקניות הגדולים ממזרח וממערב; בפתח תקווה נדרשו מנגנונים כלכליים להתחדשות באזורי שימור היות שמרצה עתיר נכסי מורשת, מבנים ורחובות לשימור; בהרצליה עולה הביקוש על ההיצע ועוד.

מתוך הסקירה הקצרה של האתגרים, הכישלונות והצלחות העיקריים בפרויקטים השונים, עלו (על קצה המזלג) פתרונות ואסטרטגיות אפשריים שיש בהם כדי לתרום למימוש החזון למרכזי ערים – כמוקדים פעילים, הומים וחיוניים.

יו"ר: ארי כהן, ארי כהן מיכאל וינד אדריכלות ובינוי ערים

דוברים:

אלה זילברפרב בן עזרא, ארי כהן מיכאל וינד אדריכלות ובינוי ערים
דוד גוגנהיים ואיתן רונאל, גוגנהיים, רונאל, לוי אדריכלים ומתכנני ערים
טל הראל, גיאוקרטוגרפיה
ערן וקסלר, מהנדס עיריית בני ברק

חנה חרמש, מהנדסת עיריית הרצליה, ליהי עין גדי -דוידוביץ, משרד ד.מ.ר.

טיפולוגיה של התחדשות עירונית:

תהליכי התחדשות עירונית המתקיימים כיום פוסחים על ישובים הנמצאים מחוץ לאזורי הביקוש, בהם נדרשת התחדשות עירונית. במושב נדון בנושאים הבאים: ערעור מקומו של המניע הכלכלי כגורם מוביל מרכזי בתהליך; הבנת המורכבות החברתית והצורך במתן מענה הולם לאוכלוסיות ותרבויות שונות; שיקום ושיפור התנאים הסביבתיים בערים המצטופפות; מתן פתרונות יצירתיים מרחביים ליצירת מרקם אורבני מאוזן, בעל חוסן וגמיש לפיתוח עתידי.

המושב הציע נקודות מבט מגוונות ושונות הקושרות בין אדריכלות, עיצוב ותכנון עירוני המחזקות את הצורך במגוון טיפולוגי בתהליכי ההתחדשות העירונית. במושב הושם דגש על הנושאים הבאים: הצורך לערער את מקומו המרכזי של הגורם הכלכלי לטובת הכרה בחשיבות האיכות בראיה ארוכת טווח; מעמדו של המרחב הטיפולוגי כנותן מענה פיזי הולם למורכבות תרבותית ולשינויים במבנה הדמוגרפי המקומי וככלי ליצירת זהות ושייכות; חשיבות מתן פתרונות יצירתיים מרחביים ככלי לשיפור התנאים הסביבתיים בערים וליצירת מרקם אורבני מאוזן, בעל חוסן וגמיש לפיתוח עתידי. חוזקו של המושב בהצגת הנושא מנקודות מבט שונות ומשלימות מהפרקטיקה, ממערכת קבלת החלטות ומהאקדמיה.

יו"ר: תגית כלימור, קנפו כלימור אדריכלים, הטכניון

דוברים:

תגית כלימור, קנפו כלימור אדריכלים, הטכניון
תמיר מנצור כרמל, חברת אבן ישראל
ענבר וייס, מהנדסת העיר בית שמש
דניאלה פוסק, בצלאל

איזונים ובלמים של תהליך התכנון - פנינו לאן? ליוזמות הממשלה לשינויים במערכת התכנון והבנייה, באמצעות חוק ההסדרים וחוקים נוספים, השלכות על מבנה מערכת התכנון, תהליכי קבלת החלטות, מערך האיזונים והבלמים, איכות התכנון ותוצריו. השלכות אלה ניכרות בתכניות לפיתוח תשתיות לאומיות, שטחים פתוחים, הליכי התחדשות עירונית, דיור חברתי, הסביבה, הבריאות והתושבים.

במושב עסקנו בסדרה מגוונת של איזונים ובלמים וביחסים המורכבים בין: תכנון יוזם ומסדיר, בין השלטון לעולם התכנון. בין תכנון כאן ועכשיו במתכונת של תכנון משברי וקבלת החלטות בהשפעת לחצים פוליטיים, כיפופי ידיים ויצירת מעקפים דרך מנגנוני תכנון או חוק ההסדרים, לבין ראייה לטווח זמן ארוך יותר בגישה תכנונית מקצועית, ביחסי הכוח וא-סימטריה בין הגורמים המעורבים בתכנון ובחולשה המובנית של החברה האזרחית ועמדות חברתיות וסביבתיות, בכלים כמו תסקיר בריאות ותסקיר חברתי שלא זוכים למעמד מחייב בתהליכי התכנון. בדיון היתה תמימות דעים באשר לחובת איגוד המתכננים לנקוט עמדות חד משמעיות להגנה על תהליך התכנון ולמניעת החלשת שומרי הסף, הצורך ליצור קואליציה רחבה של החברה האזרחית בכל מנגנוני התכנון, הצורך לקדם את החשיבות של עולם התכנון לאיכות החיים של כולנו בקרב קהל רחב. לבסוף עלה הצורך ליצור תכנית לימודים מסודרת לכל הגילאים שתשפיע לאורך זמן על התובנה של חשיבות התכנון האורבני לאיכות החיים והסביבה במרחב האורבני הכפרי והעירוני.

יו"ר: נילי שחורי, תכנון ערים ופיתוח כלכלי

דוברים:

מירב אהרון גוטמן, הטכניון

ערן פייטלסון, האוניברסיטה העברית
חנה מורן, מורן תכנון ערים ואזורים
איילה גלדמן, המשרד להגנת הסביבה
אסף זנזורי, החברה להגנת הטבע
דרור בוימל, החברה להגנת הטבע

התחדשות עירונית - "צעד אחד קדימה" - לא רק בנינים: התחדשות עירונית ככלי התערבות תכנוני ממשיך לאתגר את ציבור המתכננים, מקבלי החלטות ותושבי העיר. איך ניתן לייצר התחדשות אורגנית – מתמשכת התורמת ליצירת עירוניות מוצלחת ולאיכות חיים עירונית טובה יותר ששמה דגש על צרכי התושבים, על הקיים, המרחב הציבורי עירוני, גמישות מחשבתית ותכנון בר קיימא? כיצד לתכנן את הרצוי ולא המצוי? על השינוי המחשבתי נעסוק דרך דוגמאות מערים הרחוקות מתל אביב-נוף הגליל, ערד, ירוחם, מצפה רמון ונהריה.

עסקנו בהתחדשות מרכזי ערים פריפריאליות, עלה הצורך בחשיבה יצירתית להתמודדות דרך כלי תכנון בחוסר הכדאיות הכלכלי של התחדשות בפריפריה תוך התייחסות לאופי המקום ולשמירה על ערכי האופי המקומי.

יו"ר: חדוה פיניש, אסטרטגיה אורבנית

דוברים:

מיכל יוקלה, סטודיו מיא מיכל יוקלה אדריכלים
דודי גלור, גלור תכנון ואדריכלות בע"מ
אריאל שרעבי, אריאל שרעבי אדריכלות ובינוי ערים
דרור גרשון, עירית סולסי, אדריכלים אורבניים
אהוד בסט, גיא אורצקי, בסט אדריכלים, אורצקי אדריכלים בע"מ

מרכז העיר המזרחית בירושלים, לאן? חלק גדול משטח מע"ר מזרח אינו מוסדר תכנונית, ומשווע להסדרה אורבנית ותפקודית. בשנים האחרונות, משקיעים עיריית ירושלים וגופי תכנון עירוניים בשדרוג המרחב הציבורי ובתכנון עירוני צופה פני עתיד. במושב נכיר את המרחב של מע"ר מזרח, ההיסטוריה שלו וערכיו השימוריים, את תכנית המתאר החדשה, ואת מגמות הפיתוח של המרחב הציבורי. יוצגו נקודות מבט מגוונות לגבי המצב הקיים ומאמצי התכנון, המתרחשים במרחב אליו מתנקזת המציאות המורכבת ביותר של העיר ירושלים.

הפאנל עסק בשימור ביקורת, בפיתוח המרחב הציבורי, בקשיים בתכנון הסטטוטורי ובחשיבות של מגורים כחלק מתמהיל השימושים במרכז העירוני. התובנה המרכזית מהמושב הייתה שהתכנון הסטטוטורי עבור מע"ר מזרח אינו מוסיף הזדמנויות אמיתיות אלא בעיקר הגבלות נוספות וככזה הוא לא נחוץ. לעומת זאת, הפיתוח של המרחב הציבורי מתקיים ברגישות מבורכת וללא המתנה לסטטוטוריקה, בזכות המתרוכות ההיסטוריות. אלה המאמצים שצריך להעצים ולהמשיך, לצד תכנון מאפשר הכולל תמריצים לפיתוח ולא רק הגבלות על פיתוח – כמו במע"רים האחרים בעיר. הפאנל חשף את עומק הפער בין גישת הפיתוח האינטנסיבי של המרכזים העירוניים האחרים בעיר ירושלים, לבין מע"ר מזרח, דבר שהתניע דיון ער על תכנון פוליטי, בעלות על הקרקע, זיכרון ואתיקה של שימור.

יו"ר: שרי קרוניש, עמותת במקום

דוברים:

טארק נאסר, אדריכל ומתכנן עירוני, מייסד סינסילה (הרצאה באנגלית)
שמוליק גרואג, אדריכל, מתכנן ומומחה לשימור
רחל וינר, משרד רחל וינר אדריכלות נוף בע"מ
מוחמד קיימרי, מתכנן ערים, מהנדס בנין ושמאי מקרקעין

קהילות בעיר: קהילות במרחב העירוני מתמודדות עם חיי השגרה בעיר לצד שחקנים נוספים במרחב, היוצרים לעיתים מפגש וחיכוך. הציבור לעיתים חש בשחיקה וחוסר אמון אל מול מערכות התכנון. במושב נדון על מודלים לבניית אמון בתהליכי שיתוף הציבור, מתודות דיגיטליות לבניית כלים לתכנון משתף, והוספת קומה בעזרת מידע ריאליסטי ואנליטי כבסיס לדיון תכנוני משתף. נשמע על תהליכים ביוזמה מלמטה, תרומת קהילת מפרש (קיבוץ עירוני) לשכונה ולעיר חיפה ומודל חדש לפיתוח מרחבים משותפים ובטוחים עבור כולם.

יו"ר: תמר ברגר, עדן-החברה לפיתוח כלכלי בירושלים

דוברים:

בני פירסט, האוניברסיטה העברית
דורון רוהטין, יעד אדריכלים ומתכנני ערים ונוף בע"מ
בת-אל יוסף רביד, חדר המצב החברתי, הטכניון
שלומית פלינט-אשרי, אוניברסיטת בר אילן
מריק שטרן, מכון ירושלים למחקרי מדיניות

כותרת: מרכזי תחבורה ציבורית – מנוע להתחדשות ושילוב עירוני: החל משנות ה-70 וה-80 של המאה הקודמת, מענה לצרכי ניידות במרכזי הערים בישראל, התבסס בעיקר על תשתיות לטובת תנועת הרכב פרטי ולצידן, הסדרים לתנועת התחבורה הציבורית. הנכונות לנקוט בריסון של הרכב הפרטי באזורים בעלי נגישות גבוה בתחבורה פותח הזדמנויות חדשות להתחדשות עירונית סביב מוקדי תח"צ ואף לשימוש בתחבורה ציבורית כרכיב גישור בין צידי הכביש ובמתן הסדרים להולכי רגל. המושב יציג דוגמאות לפרויקטים: פרויקט ציר רגר, האבים התחבורתיים, ותחנות מעבר ראשיות.

במושב התמקדנו באזורים שנבנו במאה הקודמת על טהרת הכבישים הרחבים. בעוד התחדשות עירונית מתמקדת בפנינים היסטוריים שהם מוטה הולך רגל ובקני מידה של הפרט, רבים מהמרחבים העירוניים שלנו מופנים לדרכים וכבישים. נבחנה השאלה האם תחבורה ציבורית יכולה להיות קטליזטור לשינוי אופי מרחבים אלו. דנו ברח' רגר בבאר שבע, לאורכו שימושי קרקע רבים, והוא משתוקק להיות הרחוב הראשי בעיר. תכנון הרק"ל באר שבע מאפשר שינוי חתך שיכול גם להביא לשינוי תפיסת הרחוב, וכן ניתן דגש על רחובות ומרחבים ירוקים הניצבים לרח' רגר. התפתח דיון על היכולת של תהליכי השבחה בציר עצמו לחלחל לעורף של הרחוב, דרך אותם רחובות ומרחבים ירוקים חוצים. הודגש כי התפיסה של התחדשות ברגר הוא לינארי במהותו וכי יש מקום גם לחשוב תפיסה מרחבית או על ציוני דרך. עלה האופי השונה במקטעים שונים של הרחוב - בצפון, מרכז ודרום – והאתגר ליצור זהות רציפה אבל בו בזמן להתאים לאופי המשתנה. נחשפה השפעת הגדרות על מוסדות לאורך הרחוב והתברר שבכמה מקרים כבר שוקלים להסיר את הגדרות כדי לשפר את הפתיחות לרחוב. בנוסף נדון השוואה בין BRT מול רק"ל ברחוב, המשמעות של תחבורה ציבורית הנוספת שלא תוחלף על הרק"ל ותהיה במקביל לתוואי ביחס לתוכניות שנועדה ליצור מקום עירוני עם פעילות הולכי רגל רבה.

הוצג פרויקט למתחמי מעבר שמוקמים בדרכים עירוניות ראשיות שאינם מספקים תנאים הולמים לנוסעים. שיפור של מתחם התחנות יוצר מקום עירוני ומשפר מענה לעוברי אורח. הפרויקט מתמקד בצירים שניתן להגדיר אותם STROAD - בעל אופי של דרך אבל כולל פונקציות של רחוב. הוצגו שני מקרים: תחנה בחיל שריון בתל אביב ובסמוך לסמינר הקיבוצים על דרך נמיר ברמת אביב. כחלק מאותם מתחמים צפוי חלוקה ברורה בין השרות ברשת בין עירוני לשירות העירוני, תנאי המתנה מרווחים ואף שעשועים לנוסעים. נדונה ההשפעה של התחנה על הקורה בגבו, ואתגר עבודה עם הרישוי ברשויות המקומיות.

הנושא האחרון עבר מתמונת הציר והקו אורך למוקד. הוצגה עבודה של קביעת מדדי רמת שירות להאבים תחבורתיים שכלל 5 תחומים: שילוב עירוני ופיתוח המרחב, הפעלה של האזור על ידי פעילויות פנאי ותרבות, רשתות ירוקות וקיימות, שילוב שירותים לנוסעים, ותפעול של המעברים בהאב. הובא דוגמאות להאב באר שבע האוניברסיטה והאב של משה דיין, המשלים את סדרת המוקדים לאורך האיילון שבהם מיקום של תחנת רכבת בשילוב 2 קווי רק"ל ואוטובוסים, תוך יעד לצפור את 4 הרבעים של המחלף ממתחם האלף, אזור הקניונים ומתחם ג' למרחב מחובר. עלתה השוואה לדיון במושב בוקר על הכניסה לירושלים והמע"רים בעיר.

בסיכום הכולל עלה נושא הצדקת ההשקעות בתח"צ, לאור הדיון על רק"ל באר שבע והיכולת של השקעות תחבורה בתחנות ובהאבים לעודד פיתוח עירוני מרוכז. לעיתים יש קושי להצדיק את ההשקעות על בסיס תחזיות נוסעים, אך מנגד חלק מההשקעות שהוצגו משנים את המציאות ויוצרים ביקושים של נצפו. בהקשר זה הזמנו את השומעים להגשת לקול קורא שפורסם לחקר השפעות של השקעה תחבורתית על פיתוח עירוני וההשלכות על יצירת ביקושים מעבר לתחזיות על פי המשך מגמות.

יו"ר: בקי שליסלברג, סמנכ"לית תכנית אב, נתיבי איילון

דוברים:

אורי כפרי, אגף תחבורה, נתיבי איילון
ליאור מסינג, חברת נתיבי איילון
שרי קלאוס, אתוס אדריכלות תכנון וסביבה בע"מ
שרון לוי, אתוס אדריכלות תכנון וסביבה בע"מ

מתעשייה מסורתית לעירוב שימושים - תהליך התחדשות אזורי תעשייה עירוניים בישראל: תהליך התחדשות אזורי תעשייה עירוניים ממרחבי תעשייה מסורתית למעורבי שימושים. כיצד עיר מתמודדת עם תהליך התחדשות המתפרס על פני שנים ארוכות? האם יש מקום לבתי מלאכה מסורתיים בעיר כיום, והאם תעשיות מתקדמות יכולות להשתלב יחד מגורים? מהם היתרונות והחסרונות של תכנית סטטוטורית ומסמך מדיניות בבואה לייצר התחדשות אזור תעשייה בלב העיר? נבחן שאלות אלה מנקודת מבט אדריכלית, תכנונית, ויזמית ונגבש תובנות.

יו"ר: מיכל קורח, מכון ירושלים למחקרי מדיניות

דוברים:

חמי גרא, מכון ירושלים למחקרי מדיניות
שירה גליטמן, מליס אדריכלות ובינוי ערים בע"מ
נטע סטרומצה, לי רום-כספי, גורדון אדריכלים
רינה דגני, יו"ר גיאוקרטוגרפיה

תכנון ודחיקה בעיר: 'דחיקות' היא מצב פוליטי, כלכלי חברתי ומרחבי בו שרויים מיעוטים תחת איום מן הזכות לדור. הפאנל יעסוק בהיבטים שונים של דחיקות דרך ארבעה מקרי בוחן שונים: ערי הפיתוח, המרחב הגאה בבאר שבע, תהליכי התחדשות עירונית בבאר שבע והתנגדות תושבי רהט לותמ"ל.

המושג 'דחיקה מהעיר' משלב תיאוריה וביקורת ונבחן דרך מקרי בוחן עכשוויים של תכנון עירוני והתחדשות. ניכר הצורך של מתכננים לנצל את ההזדמנות של הכנס לדיון מעמיק בהיבטים חברתיים-פוליטיים ובהשלכות העמוקות של התכנון, ועלה הצורך למסד דיון כזה בקהילה המקצועית.

יו"ר: עודד הס, האוני' הפתוחה

דוברים:

רני מנדלבאום, אוני' תל אביב ואוני' ספיאנצה של רומא, חן משגב, האוני' הפתוחה
הילה צבן, המכללה האקדמית כנרת
ארז צפדיה, המכללה האקדמית ספיר
עודד הס, האוני' הפתוחה

ערים במשבר האקלים: בין אוכלוסיות פגיעות להערכות מיטבית למשבר האקלים: החלטת ממשלה 4079 "הערכות ישראל להסתגלות לשינויי אקלים: יישום ההמלצות לממשלה לאסטרטגיה ותוכנית פעולה" קובעת כי מדינת ישראל מכירה בהתרחשות שינויי אקלים עולמיים ובצורך להערכות לקראתם. מבין השאלות שננסה לענות עליהן: מהם הסיכונים הצפויים לנו בערי ישראל הצפופות? מה ההגדרה של "פגיעות" ומה מאפשרת הבנת מרכיבי הפגיעות לתכנון עירוני הנערך לבאות? כיצד ניתן להגדיל את יכולת ההסתגלות של ערים למצבי סיכון נקודתיים או מתמשכים, בעזרת תכנון עירוני? ועוד.

מהדיון עלה אתגר תכנון בעת משבר אקלים בהיותו מורכב, שכן הוא תלוי סקלה בה אנו מתבוננים: האם מספיק לתת הנחיות לקירור היישוב ועליית מפלס פני הים כשמנגד מקודמים יישובים חדשים רבים ופוגעים בחוסן של המערכות האקולוגיות תומכות חיים? האם בנייה מגדלית מותאמות לאתגרי משבר האקלים? הרכבת "משקפי משבר האקלים" בתכנון הינו חיוני לתכנון מיטיב לכלל האוכלוסיות בעיר ולתרחישים שונים. פורטל המפות שהמשרד להגנת הסביבה מפתח בימים אלו יאפשר נגישות לקהילת המתכננים, אודות הסיכונים ברמה המרחבית ואודות רמת הפגיעות במרחב. הפורטל יכול להוות בסיס מידע רחב לקבלת החלטות ותכנון מותאם אקלים.

יו"ר: ורד זיסו-כהן, מרכז השל לקיימות

דוברים:

רוני כספי, קרן ברל כצנלסון
עמיאל וסל, המשרד להגנת הסביבה
שרון שפר, אדריכלית העיר ראשון לציון
איימן טבעוני, משרד אדריכלים בינלאומי, הטכניון, בצלאל
הדס בשן, יועצת לתכנון אסטרטגי וניהול שטחים פתוחים
מוטי קפלן, מוטי קפלן מתכננים בע"מ, הטכניון

תכנון אתרי טבע עירוניים קהילתיים: אתרי הטבע העירוניים ותפקידם בסביבה עירונית מתחדשת. תועלות של אתר טבע עירוני עצומות מבחינה חברתית-קהילתית, ציבורית וחינוכית, ואקולוגית, ומתעצמות בעידן של שינוי אקלים – שבו גדל הצורך בניהול מי הנגר העירוניים ובעקבות גידול האוכלוסין ותנופת הפיתוח שעם הזמן, מתמעטים שטחי הטבע ביחס לאוכלוסייה הגדלה. מה צריך לעשות כדי שנראה עוד אתרי טבע עירוניים קהילתיים מוקמים בירושלים ובישראל בכלל ומדוע זה עדיין לא קרה בפועל?

במושב שעסק בתכנון אתרי טבע עירוניים קהילתיים הוצגו שלבים שונים בתכנון אתרי טבע, החל מבחינת בסיס מידע אקולוגי ועד גיבוש מדיניות כלל עירונית לשטחים הערכיים שיהוו רשת אתרי טבע ותכנון מפורט של כל אתר. במושב הושם דגש על שתופי פעולה בין משרדי ממשלה כמו המשרד להגנת הסביבה ומנהל התכנון, הרשויות המקומיות, סקטור פרטי וחברה אזרחית (החברה להגנת הטבע). מנהל התכנון חשף לראשונה פורטל חדש של מידע אקולוגי לתכנון ועיריית ירושלים הציגה את תכנון נחל זימרי. המושב הסתיים בפאנל בו הוצגו השערות ואתגרים לקבלת תמונת עתיד רצויה של רשת אתרי טבע נוספים, דוגמת עמק הצבאים בירושלים, בערים מגוונות בישראל.

יו"ר: יעל זילברשטיין-ברזידה, החברה להגנת הטבע

דוברים:

תמר רביב, המשרד להגנת הסביבה
שחר סולר, מנהל התכנון
ענת פז-בנימיני, מיה עתידיה, דניאל חנין-בקר, החברה להגנת הטבע
ניר מרגלית, יערה ישראלי, עיריית ירושלים
רז מטלון, שלף מטלון אדריכלי נוף בע"מ
חוי לבנה, בעלת משרד 1:1 אדריכלות נוף ועיצוב אורבני

אזרחות דיגיטלית עירונית: כיוונים חדשים בתכנון עירוני? האם "העיר החכמה" יכולה להיות גם "העיר הצודקת"? נבחן כיצד הדיגיטציה העירונית משנה את הידע העירוני, מעצבת מחדש סדרי עדיפויות בתכנון ודרך כך גם יוצרת מחדש, ולרוב מנציחה, דפוסים של מרכז ופריפריה בערים וסביבותיהן. נבחן שאלות אלו מנקודת המבט של השוליים המעמדיים, האתנו-לאומיים בחברה בישראל ולהציע פיתוחים שונים של כלים לשיתוף ציבור מבוססי מודלים, מערכי מידע דיגיטליים, ופרקטיקות אזרחיות "מלמטה" המאפשרות לייצר נתונים שאינם נתונים.

המושב היה הזדמנות לייצר שיח תכנון ביקורתי על השינויים הטכנולוגיים המהירים והדרמטיים שמתחוללים כיום בשדה ובפרט כיצד הם משפיעים על זכויות התושבים ואופן רחב יותר על האזרחות העירונית. אחד הדברים שמצאנו בבניית המושב הוא שלא רבים מתבוננים מנקודת מבט מחקרית על נושאים אלו, בפרט בשיח התכנון. המושב העלה שמעבר לפרקטיקות ניסיוניות שנעשות כיום בתפר בין ממשל אקדמיה ותעשייה - כפי שאורן יפתחאל הציג לגבי המחקר בבאר שבע, ויונתן דורטהיימר שיתף לגבי ניסיונות בבינה מלאכותית בשיתוף ציבור - יש מרחבים שלמים שהפיתוחים הטכנולוגיים וההתלהבות סביבם עיוורים להם לחלוטין. שתי ההרצאות של יעל פרץ ולובנה א-סאנע נגעו במרחבים "אפורים" טכנולוגית ותכנונית כאחת, שמזכירים לנו שפיתוח טכנולוגי תמיד יושב על תשתיות של אי שוויון קיימות, ואף מקצין אותן.

יו"ר: חגית קיסר, אוני' בן גוריון

דוברים:

אורן יפתחאל, אוני' בן גוריון וארז צפדיה, המכללה האקדמית ספיר
יונתן דורטהיימר, אוני' אריאל ואהרון שפרכר, הטכניון
יעל פרץ, בצלאל
לובנה א-סאנע, בצלאל

תכנון לשם שינוי – התחדשות מרכזי ערים בתהליכי עומק ושותפויות אסטרטגיות: מרכזי הערים בישראל הם מרחבים משמעותיים למרקם העירוני וחשובים לרבים מתושבי/ות העיר, הם בעלי מטען חברתי, היסטורי, תרבותי וכלכלי, אך ברבות מן הערים מאופיינים בהזנחה ובהתיישנות התשתיות והפעילות המקומית. תהליכי עומק ושותפויות אסטרטגיות שמובילות תכניות הפועלות ברשויות המקומיות המקדמות התחדשות פיזית, חברתית וסביבתית במרכזי הערים ברחבי הארץ, בתפיסות ובכלים לא שגרתיים וחדשניים, בקרית ביאליק, טירה, בית שמש ואשדוד, ערד, גגות ירושלים.

חמשת ההרצאות עסקו בהתחדשות עירונית מזווית אחרת, במרכזי ערים שונות בפריפריה הגיאוגרפית והחברתית בארץ, ועסקו בתהליכים שהובילו לאסטרטגיות ופרקטיקות ההתחדשות בדגש על המרחב הציבורי:

(א) השתתפות רחבה של תושבים ותושבות לשם היכרות עם המקום ומתן מענה הולם לצרכיהם (כדוגמה: שת"צ עם ילדים, תהליך השתתפותי עם תושבים ובעלי עסקים, שיתוף הקהילה בחברה הערבית ועוד). (ב) התאמת המענה למקום ספציפי - הן מבחינה חברתית והן מבחינה אקלימית (כדוגמה: כיכר העיר ערד, מעבר ציבורי בשכונה בבית שמש). (ג) קבלת החלטות מבוססות נתונים וסוגי ידע שונים - (כדוגמה מיפוי רב כלים בקרית ביאליק). (ד) שותפויות רחבות רב מגזריות לקידום התחדשות הוליסטית (לדוגמה: טכניון ואורבן 95 בטיק, מוסללה וחברת עדן ועיריית ירושלים בארגון גג).

יו"ר: יסמין יותם, אורבן 95

דוברים:

לירון דן, תכנית העירה
מיכל בלייכר, אורבן 95, טכניון, סטודיו 1:1
מתן ישראלי, ארגון גג, ירושלים
ענת הורביץ הראל, יועצת לתכנית אורבן 95
הילה לוטן, תכנית העירה

משבר הדיור בחברה החרדית: המושב מציע מבט מבפנים על מאפייני הדיור, אתגרים ודילמות ודגשים תכנוניים שיסיעו לשיפור וטיוב תכניות המיועדות לחברה החרדית: מה צריך הציבור החרדי? איך רוכשים דירה במציאות צפופה? בידול או שילוב? ועוד.

יו"ר: בנצי ראקוב, פורום מתכננים חרדים ומכון חרדי למחקרי מדיניות

דוברים:

נתן אלנתן, ראש מטה התכנון הלאומי
בנצי ראקוב, פורום מתכננים חרדים ומכון חרדי למחקרי מדיניות
שי שטרן, אוניברסיטת בר-אילן
אריאל פינקלשטיין, המכון הישראלי לדמוקרטיה

שימור וזהות עירונית: הצורך במציאת איזון בין צרכי הפיתוח והתחדשות ובין שימור מארג זהויות ושימור מורשת אורבנית ואנושית הינו תהליך מורכב ורווי קונפליקטים הדורש שילוב "מלמטה" ו-"מלמעלה". המושב יעסוק בסוגיית השימור מול פיתוח בין היתר על ידי הצגת הסיפור התל אביבי, הסיפור החיפאי והסיפור הבאר שבעי.

התמקדנו בסוגיות שימור מארגי זהויות ומורשת אורבנית השזורות בסביבות עירוניות מתפתחות, נחשפו זויות מגוונות במתח בין צרכים עירוניים מתעוררים ומשתנים הדורשים פיתוח והתחדשות לבין שימור מארג הזהויות והמורשת האורבנית והאנושית על מאפייניה הורניקולרים. ראינו כי פעמים רבות, מציאת האיזון בין מגמות פיתוח ושימור במציאות עירונית רווית קונפליקטים הוא תהליך מורכב וממושך הדורש שילוב מדיניות "מלמטה" ו"מלמעלה".

יו"ר: שלומית פלינט-אשרי, אוני בר – אילן

דוברים:

ארי כהן, ארי כהן מיכאל וינד אדריכלות ובינוי ערים
אירית צרף נתניהו, אירית צרף נתניהו אדריכלות ובינוי ערים
עומרי זילכה, סטודיו פינת רחוב
עדי אלחלל הרפז, הטכניון
עינת מנדלסון, הטכניון

נחלים, רחובות, קהילות, חללים, עסקים... והעיר שביניהם: תכניות-עיר רבות, מתעלמות מן המרחבים הציבוריים והשפעותיהם על פניה של העיר. הצלחתה של עיר טמונה במרכיביה - רחובות, כיכרות ושדרות, שטחי ירק וחללים ציבוריים, ובעירוב ותמהיל השימושים, היחסים והזיקות ביניהם לבין עצמם, וביניהם ובין תושבי העיר. המושב שלפנינו ידון בשלל המרכיבים - הפיזיים והחברתיים - הבונים עיר טובה, ובמקרי בוחן - ראויים ומוצלחים, יותר או פחות, בבניית עיר בכלל וכמרכיב מהותי בהתחדשות עירונית בפרט.

מהדיון שהתקיים על התובנות הבאות: (1) הטמעת כלים בשלבים ראשוניים של התכנון לבחינת תוואי נחלים כחלק ממערך השצ"פים העירוני. (2) קידום כלים להערכת השפעת מאפיינים טבעיים (כמו עצים) על פעילות אנושית במרחבים ציבוריים. למשל הכלי להלן < מיפוי נתוני צמחייה ומדד כיסוי צמרות ברחובות
<https://www.govmap.gov.il/sites/Tree1022.html>

יו"ר: מוטי קפלן, מוטי קפלן מתכננים בע"מ, הטכניון ושיר גרביץ-סלע, הטכניון

דוברים:

מוטי קפלן, מוטי קפלן מתכננים בע"מ, הטכניון
טלי ברגל, עיריית תל אביב-יפו
יהודה עירוני, מתכנן ויועץ עסקי, רחובות וכלכלה עירונית
סוניה קופרמן, יעד אדריכלים ומתכנני ערים ונוף בע"מ

כיצד ניתן להגדיל את מלאי הדיור במזרח ירושלים: במושב יושם זרקור על סוגיות הדיור בירושלים המזרחית: פערים אדירים בהיצע ואיכות הדיור בין מזרח ירושלים ומערבה, מחסור אדיר ביחידות דיור פורמליות, סכנות הטמונות בנייה הבלתי פורמלית, תהליכי התכנון והסדרת מקרקעין, וההזדמנויות התכנוניות להגדלת מלאי הדיור. המושב מכנס יחדיו קולות מגוונים תוך התייחסות לשאלה המרכזית של המושב: כיצד ניתן להגדיל את מלאי הדיור בירושלים המזרחית חרף כל המגבלות?

יו"ר: מליחה זגייר, הקליניקה האורבנית האוני' העברית

דוברים:

אפרת כהן-בר, עמותת במקום

נועה חדות, אגף תכנון העיר, עיריית ירושלים
אסמאעיל סאלח, אדריכל ומתכנן ערים
מוראד נתשה, הרשות לפיתוח מזרח ירושלים

חדשנות עירונית- כלים מתקדמים להערכת תכנון: כלים מתקדמים להערכת תכנון הם פועל יוצא של שימוש בכלים ממוחשבים ודיגיטליים בתכנון, יוזמות מתקדמות המשלבות הליכי תכנון, איסוף מידע ובניית מדדי הערכת איכות תכנון ויעסוק במידת ישימותם של הכלים עבור מגוון השחקנים בהליך התכנון.

המושג נבנה מתוך המפגש בין המעבר לתכנון בכלים ממוחשבים ודיגיטליים לבין המודעות הגוברת להשפעת התכנון על תכונותיה של הסביבה הבנויה ועל היבטים של איכות חיים ואיכות סביבה. במושג הוצגו חמש פלטפורמות שונות להערכת תכנון בעזרת כלים הנגזרים מתוכניות ייעודי הקרקע וממידע נוסף הניתן לאיתור ולעיבוד בקלות רבה יחסית. הוצגו חמישה כלים, מרביתם דיגיטליים או כאלה הניתנים למחשוב בקלות, המיועדים לסייע בנייתו מרחב מתוכנן, ביצירת השוואות מרחביות ובקבלת החלטות. המשתתפים הדגימו שלל מקרי מבחן שנותחו בעזרת הכלים והציגו השוואות בין תוכניות ואזורים עירוניים שונים. המצגות המחישו את התובנות שניתן להפיק מהכלים המוצעים לגבי איכות העיצוב העירוני, המידה בה הסביבה הבנויה עונה לקריטריונים שונים וגם הערכה של מידת הגמישות המוטמעת בה, לרבות יכולת התאמה לשינויים עתידיים ובלתי צפויים בצרכים, באורח החיים ובטכנולוגיה. נידונו הדרכים השונות להטמעת כלים טכנולוגיים ומדדי תכנון, והמידה בה יוכלו להשפיע על מתכננים בשלבי התכנון ההתחלתיים ועל קבלת החלטות בסוף התהליך, בוועדות תכנון. נראה שהטמעת הפלטפורמות בתהליכי התכנון היא בלתי נמנעת בשל תרומתן הרבה והעומק הניתוחי שהן מייצרות בתהליכי תכנון והתנהלות עירונית.

יו"ר: נורית אלפסי, אוני' בן גוריון

דוברים:

דניאלה פז-ארז, פז כלכלה והנדסה
רות אברהם, המועצה הישראלית לבנייה ירוקה
אור מוסקוביץ, הטכניון
מיכל צחור, אוני' בן גוריון
רוני בר, מנהל התכנון
רחל קטושבסקי, מחוז דרום מינהל התכנון

פרויקטי תחבורה והשפעתם על המרחב העירוני: בשנים האחרונות חל מפנה לטובה בהשקעה ובתשומת הלב הממשלתית לפרויקטי תחבורה ציבורית, בדגש על מערכות תחבורה עתירות נוסעים (מתע"ן). כניסת מערכות מתע"ן משנה סדרי עולם במרחב העירוני, ומהווה הזדמנות חד-פעמית לשינוי של ההיררכיה התחבורתית ויצירת מרחבים אורבניים מוטי-הליכה, שוקקים, ותוססים. מושב זה ייבחן הזדמנות זו דרך מקרי מבחן: חולון, ושלוש קווי המטרו המתוכננים; תל אביב-יפו, ופרויקט שדרת הקרייה, וירושלים, המתכננת את מרכז העיר במציאות של אחרי הקו האדום.

מקרי המבחן הדגישו את הכוח של פרויקטי מתע"ן לשנות מהיסוד את המרחב העירוני, והפוטנציאל שבמינוף שינוי זה לטובת שדרוג המרחב לטובת הולכי הרגל, משתמשי התחבורה הציבורית, רוכבי האופניים, הכלכלה העירונית והאקלים. כמו כן, לאחר הדיון המסכם של המושב הבנו שגם כשמדובר באמצעי תחבורה שונים, בערים שונות, ובהקשרים מקומיים שונים, יש מספר עקרונות אוניברסליים שאנו רוצים לקדם עם הכניסה של מתע"ן לעיר: תיעודף של הולכי רגל, הוספת פעילות במפלס הרחוב, נטיעת עצים, הגדלת הבסיס הכלכלי, ויצירת הזדמנויות חדשות לתושבים ולאורחים מזדמנים. עם זאת, בדיון המסכם עלו קולות שגם ביקשו שבתכניות שמקדמות פרויקטים מהסוג הזה – אשר בדרך כלל מגיעים מלמעלה למטה עבור הרשויות המקומיות – נדרשת חשיבות מכרעת לגמישות תכנונית, אשר הכרחית כדי להבטיח שלרשות המקומית תהיה את היכולת להתאים את הפיתוח בצורה המתאימה ביותר לה ולתושביה.

יו"ר: יונתן רוזין, מתכנן תחבורה

דוברים:

דני גבעון, תכנית אב לתחבורה ירושלים
אלמוג שייר, תכנית אב לתחבורה ירושלים
ארז קאופמן, ואנה יוגב, חברת מנעד
תומר לאוה, אדריכל העיר חולון
יעל קאופמן-פרידמן, ס. מהנדס העיר חולון

תכנון מוקדי תעסוקה כמנוע לשינוי כלכלי-חברתי במזרח ירושלים: המושב יעסוק במהלך תכנוני נרחב בהובלת עיריית ירושלים יחד עם פמ"י והרל"י להקמת מוקדי יזמות ותעסוקה מעורבי שימושים במזרח ירושלים ויצג דוגמאות של תהליכי תכנון וכליים יישומיים שפותחו במסגרת קידום תכנון לתעסוקה. ראשית תכנון בחשיבה יישומית.

המושב עסק במהלך אסטרטגי-תכנוני, שמטרתו צמצום פערים חברתיים-כלכליים בין מזרח למערב ירושלים והובלתו לכדי מימוש סטאטוטורי - תכנון של ארבעה מוקדי יזמות ותעסוקה מעורבי שימושים בלב העיר ובשכונות מזרח ירושלים. ביקשנו להדגים פרקטיקות של תכנון בזירות של אי וודאות ותכנון משותף בסביבה קונפליקטואלית, ולדון באתגרי המימוש ומדדי ההצלחה לבחינת יוזמה זו במזרח העיר. בסדרת הרצאות הוצגו החשיבה האסטרטגית, המתודולוגיה לתכנון בקרקע הפרטית במזרח ירושלים והדגש על חשיבה יישומית ופיתוח סט כלים אשר יאפשר לפתח ולקיים מתחמים מתפקדים ומניבים. רתימת בעלי העניין בקרקע ויצירת שתופי פעולה בין מגזריים התגלו כתנאי הכרחי לקידום התכנון ויישומו. את המסגרת התכנונית סיפקה פרוגרמה חברתית-כלכלית לקביעת היקפי פיתוח ותמהיל השימושים במתחמי התעסוקה. הוצגו שלוש דוגמאות למתחמי תעסוקה - באום טובא, קצה העיר/ שער הכניסה דרום מזרחי לעיר, מוקד עיסקי בואדי ג'וז במרכז העיר, ומתחם תעסוקה, תעשייה קלה ומלאכה בשכונת עיסאויה. בחלק השני התקיים דיון עם פעילה חברתית ואשת מקצוע בתחום התעסוקה במזרח ירושלים, בסוגית התאמתן של התכניות לסדר היום הציבורי ומקובלותן על החברה המזרח ירושלמית ועל הנשים בפרט.

יו"ר: יערה איסר ודבי חוברס-דהאן, דבי חוברס-דהאן תכנון וניהול

דוברים:

יערה איסר, היחידה לפיתוח מז' ירושלים
צביקה מינץ, יועץ פרוגרמות- תכנון במרחב
נילי חר"ג, ארכטיק אדריכלים
איסלאם דעיס, מנהל קהילתי אבו-טור, הקליניקה האורבנית, האוני' העברית
יערה רוזנר-מנור, הקליניקה האורבנית, האוני' העברית

לחשוב מחדש על מרחבי התעסוקה והתעשייה בערים: העבודה תופסת חלק מרכזי מחיינו, אבל אנו מקדישים מעט מאוד מחשבה ליחסים המרחביים בין מגורים ועבודה. מה המקום של אזורי התעסוקה בעיר? מה הקשר של העיר אל מרחבי התעשייה שלה? במושב נבקש לחשוב מחדש על הממשקים בין העיר למרחבי התעסוקה והתעשייה שלה ועל מקומם במרקם העירוני ובכלכלה העירונית, תוך למידה משני מקרי מבחן ברחבי הארץ: כפר סבא ורעננה.

יו"ר: מירב בטט, משרד הכלכלה והתעשייה חן רוזנק, "פאבליקה"

דוברים:

מרב בטט, תכנון ומחקר משרד הכלכלה והתעשייה
חן רוזנק, משרד תכנון וייעוץ אסטרטגי "פאבליקה"
מיכל קלי גוטמכר אדרי' העיר רעננה
מיכל שרייבר גלבנדורף, אדרי' העיר כפר סבא